

УДК 330.322.2:336:631.11(477.42)

Катерина Миколаївна КАЩУК, аспірант*,
Житомирський національний агроекологічний університет

МЕХАНІЗМ ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Низький рівень технологічного розвитку більшості сільськогосподарських товаровиробників створює об'єктивні передумови широкого впровадження радикальних інновацій. Безумовно, напрями і масштаби цих інновацій, визначатимуться фінансовими можливостями господарюючих суб'єктів та строками окупності конкретних інноваційно-інвестиційних проектів. Реалізація радикальних ідей, передусім, потребує створення особливих фінансових інститутів, адже від радикальної інновації до моменту її перетворення у комерційний продукт проходять роки.

Наразі залучення сільськогосподарськими товаровиробниками фінансових ресурсів на інноваційну діяльність пов'язане зі значними труднощами. Крім того, для ефективної підтримки інноваційної діяльності в аграрному секторі необхідні не лише додаткові фінансові ресурси, а й наявність спеціалізованих фінансових посередників, які здатні надавати не лише кошти, а й експертизу з питань управління і технічних питань. Тому формування механізмів інфраструктури венчурного фінансування для підтримки інноваційних проектів сільськогосподарських підприємств є одним із найважливіших напрямів підвищення їх ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми теорії і практики інноваційного розвитку аграрної економіки, становлення менеджменту та маркетингу інноваційних проектів, комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, венчурного бізнесу і трансферу технологій досліджували такі

* Науковий керівник – В.П. Якобчук, кандидат економічних наук, професор
© К.М. Кашук, 2013

вітчизняні вчені, як В.М. Геєць, С.А. Володін, О.Д. Витвицька, О.І. Даций, М.В. Зубець, Г.М. Калетнік, М.В. Кропивко, М.Й. Малік, П.Т. Саблук, С.О. Тивончук, С.В. Тивончук, О.Г. Шпикуляк [1-10]. Проте для стимулювання здійснення інноваційної діяльності сільськогосподарськими підприємствами потрібен новий комплексний механізм фінансування всього інноваційного процесу – від фундаментальних досліджень до впровадження розробок у виробництво. Одним із способів реалізації даного механізму є створення венчурних фондів, що підтверджує актуальність теми дослідження.

Метою статті є теоретичне обґрунтування розробки механізму венчурного фінансування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств шляхом створення венчурного фонду, визначення його функцій, джерел поповнення коштів та основних контрагентів для співпраці.

Виклад основних результатів дослідження. Будь-які інновації є товарною продукцією, яка створюється і продається за ринковими правилами попиту та пропозиції. Наразі інноваційна активність аграрного сектору економіки Житомирської області має концентруватись у нових інтегрованих інноваційних структурах, дослідних та племінних господарствах, передових підприємствах зі значним економічним потенціалом, які і виявляють попит на інновації. Університети та дослідні інститути є учасниками ринку, що формують пропозицію. Для забезпечення взаємодії між попитом і пропозицією на інновації, як показав аналіз інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, потрібні також різні види посередників. Це можуть бути фонди, які стимулюють фінансові потоки в інноваційному середовищі, а також структури для передачі (трансферу) інновацій від попиту до пропозиції.

Термін „посередник” найчастіше пов’язують з негативними економічними взаємодіями, що є бар’єром на шляху просування наукових розробок на ринок. Водночас інноваційна інфраструктура включає в себе посередників різних видів. Наприклад, існують виробничо-технологічні посередники, такі як технопарки, бізнес-інкубатори, центри трансферу технологій, що створюються на базі університетів та науково-дослідних інститутів (НДІ). Інноваційні фонди,

які орієнтовані на фінансову підтримку інновацій, фонди венчурного капіталу належать до інформаційно-фінансових посередників. Окрему групу посередників формують провайдери інновацій, які займаються просуванням наукових розробок на ринок. До них належать інноваційні агентства, які надають послуги з патентування, ліцензування, комерціалізації інтелектуальної власності, консалтингу та маркетингу інновацій. Ми вважаємо, що в Житомирській області доцільно створювати посередницькі структури різних видів для ефективної взаємодії науки та виробництва.

Виходячи з вище сказаного, пропонуємо створення в Житомирській області венчурного фонду, який дозволить сконцентрувати всі кошти, які виділятимуться суб'єктами інноваційної діяльності на ризикові проекти. Даний фонд, за нашими оцінками, доцільно організовувати у формі товариства з обмеженою відповідальністю, яким управлятимуть професійні менеджери. Функції керівної компанії може виконувати інвестиційний фонд „Полісся”, який створено на початку 2013 р. Основним завданням керівництва фонду буде пошук та залучення венчурного капіталу під нові проекти. Фонд функціонуватиме як фінансовий посередник інноваційного процесу, що акумулює ризиковий капітал. Створення обласного венчурного фонду забезпечить підтримку науки та впровадження перспективних наукових розробок.

Фінансовою основою функціонування фонду мають бути відрахування товаровиробників у розмірі 1,5 % від собівартості сільськогосподарської продукції. Потенційні результати таких відрахувань визначено у контексті аналізу вигод виробників та втрат споживачів. Під вигодами сільськогосподарського підприємства розуміється обсяг грошових ресурсів (як загалом, так і за кожним окремим суб'єктом господарювання), що спрямовуватимуться у венчурний фонд. Враховуючи результати господарської діяльності сільськогосподарських підприємств Житомирської області у 2012 р. у дослідженні визначено їх гіпотетичні вигоди, які б могли мати місце, у разі здійснення відповідних відрахувань протягом відповідного періоду.

Натомість, додаткові 1,5 % до собівартості сільськогосподарської продукції спричиняють додаткове навантаження для споживачів, яке включає безпосередньо витрати на внески у венчурний фонд, а також нарахована на них сума податку на додану вартість (20 %). Проте, наведений показник є абсолютним та недостатньо інформативним. Більш інформативним є значення навантаження у розрахунку на одиницю продукції, а саме: навантаження, що припадає на 1 ц сільськогосподарської продукції (показує, на скільки зросте ціна продуктів сільськогосподарського виробництва в результаті впровадження відповідних відрахувань). З табл. 1 видно, що розмір додаткових витрат покупців у розрахунку на 1 ц продукції є несуттєвим, тоді як сума відрахувань до венчурного фонду у розрахунку на 1 сільськогосподарське підприємство є значною (від 10 до 40 тис. грн залежно від виду продукції).

1. Можливі результати додаткових відрахувань до венчурного фонду сільськогосподарськими підприємствами Житомирської області, 2012 р.

Показник	Вид продукції				
	зернові	картопля	цукрові буряки	м'ясо ВРХ	молоко
Собівартість (без врахування відрахувань у фонд), тис. грн	781222,60	39328,30	8604,60	136988,20	189232,90
Відрахування у венчурний фонд, тис. грн, всього	11718,34	589,92	129,07	2054,82	2838,49
Виручка від реалізації (із врахуванням додаткових відрахувань), тис. грн	976171,54	42921,62	10967,67	94196,42	200904,69
Прибуток, тис. грн	183230,60	3003,40	2234,00	-44846,60	8833,30
Відрахування у венчурний фонд у розрахунку на 1 підприємство, тис. грн	41,12	34,70	10,76	12,45	19,85
Всього підприємств, од.	285	17	12	165	143
Додаткове навантаження на споживачів (із врахуванням ПДВ), тис. грн, всього	11718,34	589,92	129,07	2054,82	2838,49
Додаткове навантаження на споживачів (із врахуванням ПДВ), грн/ц*	1,86	1,60	0,42	17,12	3,64

Примітка: * – для розрахунку використано дані про ціни реалізації сільськогосподарської продукції в цілому по Україні.

Джерело: власні дослідження.

Такі венчурні фонди можуть успішно працювати в різних регіонах України і відрізнятися лише тим, що в деяких відрахування підприємств добровільні, а в інших обов'язкові. Схема отримання коштів підприємствами, які потребують інвестицій, достатньо проста – інноваційні проекти та пропозиції щодо їх впровадження надходять до фонду та після детальної експертизи вирішується питання про доцільність фінансування.

Фінансування за рахунок коштів позабюджетних фондів має здійснюватись на договірній основі за умови проведення конкурсів та експертиз проектів. Фонд має відігравати роль зв'язуючої ланки між замовником та виконавцем, здійснюючи фінансування, в т.ч. на безповоротній основі. Такий фонд в перспективі повинен концентрувати бюджетні та позабюджетні фінансові ресурси; забезпечувати прискорений розвиток перспективних напрямів розвитку сільського господарства; надавати фінансову підтримку інноваційним структурам, які зайняті освоєнням та впровадженням нових технологій; брати участь в розробці, проведенні експертизи, конкурсному відборі та реалізації регіональних науково-технічних та інноваційних програм і проектів.

На початковому етапі для реалізації венчурного фінансування в сільському господарстві необхідна значна підтримка держави. У цьому випадку держава надає венчурним підприємцям інфраструктуру та інформаційне забезпечення для ведення бізнесу. Таку підтримку держава може здійснювати через надання винахідникам права на оренду приміщень для проведення досліджень в Агротехнопарку (АТП), який доцільно створити при одній із регіональних наукових установ для взаємодії з виробничими підприємствами та венчурними інвесторами щодо впровадження інновацій.

Створений в АТП дослідний зразок надходитиме до бізнес-інкубатора, в межах якого слід здійснювати підтримку новостворених малих інноваційних фірм підприємців-початківців, які потребують допомоги у виробництві комерційно вигідних інноваційних продуктів. Спеціалісти бізнес-інкубатора надаватимуть послуги консультування з виробничих питань, допомогу у

веденні бухгалтерського обліку, юридичні послуги. Бізнес-інкубатор слід розглядати як основний інструмент для розвитку і підтримки малих інноваційних підприємств, що виготовлятимуть інноваційну продукцію.

Для прискорення реалізації досягнень науки у виробництво слід створити інноваційного посередника третього типу, який займається провайдингом інновацій. Вбачаємо за доцільне створення в області інноваційного агентства в якості провайдера з метою активізації просування наукових розробок у сільськогосподарське виробництво. Діяльність цієї структури слід спрямовувати на впровадження конкретних наукових розробок, які можуть сприяти підвищенню об'ємів та якості сільськогосподарської продукції, прискоренню темпів ефективності виробництва, а також створенню правових, економічних та організаційних умов для реалізації інноваційних проектів.

Рис. 1. Механізм взаємодії інноваційних посередників в процесі впровадження агроінновацій

Джерело: власні дослідження.

Одночасне залучення всіх видів посередників дозволить об'єднати чотири рівні формування інноваційної активності в регіоні – державу, наукові установи, провайдингові структури та власне сільськогосподарські

підприємства. Механізм взаємодії посередників інноваційного процесу зображено на рис. 1. Доцільним є використання бюджетів приватних осіб спільно з державними коштами та ресурсами підприємств на консолідованій основі в рамках державно-приватного партнерства.

Таким чином, необхідність принципово нових підходів до просування наукових розробок в аграрне виробництво Житомирської області обумовлена сучасними умовами. Відмінною рисою інноваційної діяльності в сільському господарстві регіону, на нашу думку, повинні стати формування та здійснення комплексної інноваційної інфраструктури, яка включає різних інноваційних посередників. Створення механізму взаємодії таких посередників сприятиме тісній та довгостроковій співпраці між ними в процесі просування наукових розробок і передбачатиме залучення у якості партнерів організацій всіх типів та рівнів. Особливої важливості набуває забезпечення безперервності, гнучкості та динамізму всіх інноваційних процесів, що потребує взаємозв'язку між різними інститутами – структурними елементами інституційної сфери економіки інноваційного типу.

Висновки. Процес реалізації механізму венчурного фінансування сільськогосподарських підприємств потребує залучення інноваційних посередників. В сучасних умовах ефективно впровадження інновацій можливе при використанні всіх складових системи провайдингу. Створення посередницьких інноваційних організацій дозволить вирішити проблеми розвитку інфраструктури інноваційно-інвестиційного ринку, збільшить приплив інвестицій у інновації особливо на регіональному рівні, підвищить конкурентоспроможність економіки та сприятиме стійкому її розвитку. Комплексний розвиток зазначених напрямів реалізації інноваційного підходу в Житомирській області дозволить забезпечити прискорення впровадження наукових розробок в сільське господарство та значне організаційне, технічне та технологічне оновлення аграрного виробництва і, як наслідок, підвищення ефективності роботи сільськогосподарських підприємств. Завдання керівників підприємств полягає у більш активному використанні наукових розробок на

практиці. Стабілізація і подальший прискорений розвиток сільськогосподарських підприємств неможливий без відтворення нових знань, тиражування досягнень аграрної науки, їх апробації та освоєння у виробництві, участі науки і бізнесу в розробці та експертизі нормативно-правових актів. Тому подальші дослідження доцільно спрямувати у напрямі розробки механізмів реалізації міждисциплінарних мереж знань, які об'єднують наукові, комерційні та громадські установи для вирішення завдань впровадження нових технологій.

Список використаних джерел

1. *Гесць В. М.* Інституційні перетворення і суспільний розвиток / *В. М. Гесць* // Економіка і прогнозування. – 2005. – № 2. – С. 9-36.
2. *Володін С.А.* Питання переходу аграрної науки на інноваційну модель функціонування і розвитку / *С.А. Володін* // Економіка АПК. – 2012. - №5. – С.123-131.
3. *Витвицька О.Д.* Роль комерціалізації інноваційної продукції у забезпеченні розвитку економіки / *О.Д. Витвицька* // Агроінком. – 2010. - №10-12. – С. 12-18.
4. *Дацій О.І.* Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України / *О.І. Дацій*. – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. – 428 с.
5. *Зубець М.В.* Науково-організаційна база інноваційного розвитку аграрної науки / *М.В. Зубець, С. А. Володін* // Вісн. аграр. науки. – 2009. - №6. – С. 7-13.
6. *Калетнік Г.М.* Науково-навчально-виробничий комплекс як концепція механізму переходу агропромислового виробництва на інноваційну модель розвитку/ *Г.М. Калетнік* // Економіка АПК. – 2013. - №9. – С.5-11.
7. *Кропивко М.Ф.* Організаційні форми впровадження інновацій в агропромислове виробництво з використанням потенціалу аграрної науки / *М. Ф. Кропивко, Т.С. Орлова* // Економіка АПК. – 2007. - №7. – С. 11-18.
8. *Малік М.Й.* Підприємництво у розвитку аграрного ринку / *М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк* // Економіка АПК. – 2007. - №11. – С. 138-149.
9. *Саблук П.Т.* Стратегічні напрями аграрних реформ – перехід на інноваційну модель розвитку / *П.Т. Саблук* // Економіка АПК. – 2002.- №12. – С. 7-13.
10. *Шпикуляк О.Г., Тивончук С.О., Тивончук С.В.* Трансфер технологій в агропромисловому виробництві України/ *О.Г. Шпикуляк, С.О. Тивончук, С.В. Тивончук* // Економіка АПК. – 2012. - №10. – С.105-114.
11. Schmookler Jacob. Inventions and Economic growth / J. Schmookler. – Cambridge Mass: Harvard University Press, 1966. – 332 p.
12. Andrew J.P., De Rocco E. S., Taylor A. (2009). The Innovation Imperative in Manufacturing: How the United States Can Restore Its Edge. Boston: BCG, MI, NAM.
13. Mensh G. Stalemate in technology : innovation overcome the depression / G. Mensh. — Cambridge : Mass, 1979. — 241 p.
14. Spielman D.J. Public-private partnerships and developing-country agriculture : evidence from the international agricultural research system / D.J. Spielman, F. Hartwich, K. von Grebmer [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.future-agricultures.org/farmerfirst/files/T2a_Spielman.pdf.

Розроблено механізм венчурного фінансування сільськогосподарських підприємств шляхом створення венчурного фонду в якості фінансового посередника для розвитку інноваційної діяльності. Подано схему діяльності венчурного фонду за участі різних видів посередників, а

також описано їх взаємозв'язок. Визначено функції венчурного фонду та основних контрагентів для співпраці у процесі впровадження наукових розробок. Обґрунтовано можливі результати додаткових відрахувань до венчурного фонду підприємствами Житомирської області. Автор доводить, що ефективно впровадження інновацій можливе при використанні всіх складових системи інноваційного провайдингу. Встановлено, що додаткове навантаження при відрахуванні товаровиробниками коштів до фонду у розмірі 1,5 % від собівартості сільськогосподарської продукції несуттєво впливатиме на розмір додаткових витрат покупців у розрахунку на 1 ц продукції, тоді як сума відрахувань до венчурного фонду у розрахунку на 1 сільськогосподарське підприємство є значною.

Ключові слова: венурний капітал, фінансування, інноваційний проект, трансфер технологій, провайдинг, інноваційна структура.

The article considers the role of venture fund as a financial intermediary in the development of the innovative activity. It also covers the mechanism of agrarian enterprises' innovative activity venture financing in the way of creating venture fund. The schematic model of venture fund activity involving the different kinds of intermediaries are presented as well as the description of their interactions. The main functions of venture fund and its main transactors for cooperation in the process of research and development implementation are determined. It also considers the possible results of additional Zhytomyr region agrarian enterprises' payments to the venture fund. The author proves that effective innovation implementation is possible when using all elements of innovation providing. It is determined that additional burden for producers contributions to the fund in the amount of 1.5% of the cost of agricultural production slightly affect the amount of additional costs customers per 1 kg product, while the amount of contributions to the venture capital fund per one agricultural enterprise is significant .

Key words: venture capital, funding, innovative project, technology transfer, innovative providing, innovative structure.

Разработан механизм венчурного финансирования сельскохозяйственных предприятий путем создания венчурного фонда как финансового посредника в развитии инновационной деятельности. Проиллюстрировано схему деятельности венчурного фонда с участием различных видов посредников, а также описано их взаимосвязь. Определены функции венчурного фонда и основных контрагентов для сотрудничества в процессе внедрения научных разработок. Обоснованы возможные результаты дополнительных отчислений в венчурный фонд предприятиями Житомирской области. Автор доказывает, что эффективное внедрение инноваций возможно при использовании всех составляющих системы инновационного провайдинга. Установлено, что дополнительная нагрузка при отчисления товаропроизводителей в размере 1,5% от себестоимости сельскохозяйственной продукции в фонд незначительно влияет на размер дополнительных расходов покупателей в расчете на 1 ц продукции, тогда как сумма отчислений в венчурный фонд в расчете на 1 сельскохозяйственное предприятие является значительной.

Ключевые слова: венчурный капитал, финансирование, инновационный проект, трансфер технологий, провайдинг, инновационная структура.